

Research Paper

**Assessing the Resilience of Tourism Businesses against the Drought of Lake Urmia
(Case Study: Coastal Villages of Shabestar City)**

K. Khodapanah¹, S. Mohammadi²

Received: 11 February, 2023 Accepted: 3 July, 2023

Abstract

Introduction

Rural business is one of the types of businesses that nowadays, due to the reconstruction of functional patterns of many rural areas and also the design of new tourism businesses in rural areas is one of the most dynamic aspects of entrepreneurship. Activities that are formed in tourism destinations with goals such as improving livelihoods and economic well-being sound to be the best ways to deal with these risks of economic shocks and imbalances to improve their resilience. Resilience is the capacity of society to withstand risks and abnormal conditions and return to normal conditions. Considering that tourism is an important and dominant economic sector in some countries and some destinations are dependent on this sector for growth and survival, relying on this sector has put a lot of pressure on tourism managers and planners in order to protect the business and the tourism community against crises and disasters and has led to the presentation of strategic plans to deal with its possible consequences. Therefore, in an important and growing economic activity such as tourism, it is necessary to understand and recognize the dimensions of the accident and crisis and to examine strategies to stop or limit its consequences. In this regard, business resilience and resilience planning are a comprehensive approach. To realize the development of tourist communities and reduce the possibility of instability caused by the occurrence of disruptive conditions in the normal process of these businesses, the most common perspective of resilience in

1. Corresponding Author and Assistant professor of the Department of Geography and Rural Planning, Payam Noor University, Tehran, Iran.

2. Associate professor of the Department of Geography and Rural Planning, Payam Noor University, Tehran, Iran.

tourism is on the marketing of the tourism industry and the number of incoming tourists to the destination due to the rapid change of variables caused by unexpected or predictable events and its impact on the economy and tourism businesses. In fact, the resilience of tourism may pay attention to the changes in social, environmental and economic variables that make up tourism in an integrated way, but the ultimate goal of paying attention to it should be to create the resilience of businesses related to these variables against external fragile events.

Materials and Methods

The current research is applied in terms of its nature and descriptive-analytical in terms of survey-based method. The data collection tool for each item was through a questionnaire. The required variables of this research were selected using the study of reliable scientific sources and field study from the study area. In this research, the questions related to the variables of the questionnaire are set using a 5-option Likert scale from very high to very low. The unit of analysis in this research is the business owners related to the tourism sector in the rural areas around Urmia Lake in Shabestar city. In order to determine the reliability of the questionnaire, a number of 30 questionnaires were distributed in the region and the reliability coefficient of resilience was estimated at 0.87, which indicates that the mentioned questionnaire has adequate reliability. Also, based on Cochran's sampling formula, the sample size was 350 people from business owners related to the tourism sector. The data needed for the research was also collected through a simple random sampling method.

Results and Discussion

The descriptive findings of the research, based on 350 questionnaires distributed among the sample size, indicate that 319 were men and 31 were women. The highest frequency of respondents was 156 people in the category of 41-50 years, which accounted for 45% of the sample size. In terms of level of education, among the four levels of education, elementary and illiterate, under-diploma, post-diploma, bachelor and above, the highest frequency of respondents with 194 people, equal to 55%, was in the diploma level. One sample t-test was used to investigate the resilience of villages in four dimensions. The general results of the one-sided t-test for the resilience of the villages show an average of 1.68. Considering that the average observed resilience of the villages is less than 3, which corresponds to the average level of the Likert spectrum, so it can be said that the overall resilience situation in the studied villages is evaluated at a low level of resilience. According to the results of the one-sided t-test, the average of social capital dimension was 2.11, economic 1.22, human capital 2.16, and management institution 1.23. The significance level of all the indicators is lower than the test error level of 5% and the average of all dimensions are not at the optimal level and this issue is effective in reducing the resilience of the studied villages.

Conclusions

The results of the research based on the one-sided t-test indicate that the general situation of resilience is not very favorable. The general results of the one-sided t-test for the resilience status of the studied villages show an average of 1.68. Considering that the average observed resilience of the villages is less than 3, which corresponds to the average level of the Likert scale, it can be said that the overall resilience situation in the studied villages is evaluated at a very low level of resilience. Dimensions of resilience from the villagers' point of view have different averages, so that the highest average is related to the institutional and human capital (2.16) and the lowest average is related to the economic dimension (1.22). The stratification of the 7 studied villages based on Mirka's decision-making technique shows that based on the score (Q) Ali Biglo, Qara Tapeh and Kafi al-Mulk villages are at the medium resilience level, Sheikh Wali and Koushak villages are at the low resilience level and Haft Cheshme and Maraghosh Qala villages are at a very low level of resilience.

Keywords: Resilience, Business, Tourism, Drought, Lake Urmia, Shabestar City.

روستا و توسعه

سال ۲۶، شماره ۱۰۴، زمستان ۱۴۰۲

مقاله پژوهشی

ارزیابی تاب آوری کسب و کارهای گردشگری در برابر خشکسالی دریاچه ارومیه (مطالعه موردی: روستاهای ساحلی شهرستان شبستر)

کیومرث خداپناه^۱، سعدی محمدی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۴/۱۲

چکیده

تنوع‌بخشی به اقتصاد روستایی از اولویت‌های برنامه‌ریزی‌های جدید توسعه روستایی در ایران است. با توجه به اهمیت آن، تلاش‌هایی برای توسعه گردشگری و کسب و کارهای مرتبط به آن در مناطق روستایی کشور در حال انجام است. هدف کلی این پژوهش، ارزیابی تاب‌آوری کسب و کارهای گردشگری مناطق روستایی شهرستان شبستر در برابر خشکسالی دریاچه ارومیه است. جامعه آماری تحقیق، کلیه صاحبان کسب و کارهای مختلف مرتبط با بخش گردشگری در روستاهای ساحلی شهرستان بوده و با توجه به گستردگی جامعه آماری و بر اساس فرمول نمونه‌گیری کوکران، تعداد ۳۵۰ نفر به‌عنوان حجم نمونه به روش تصادفی ساده مورد انتخاب قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان داد که کسب و کارهای گردشگری در روستاهای مورد مطالعه از نظر شاخص‌های تاب‌آوری در سطح مناسبی قرار ندارند. همچنین نتایج مطالعات نشان داد میزان تاب‌آوری کسب و کارهای مرتبط با بخش گردشگری روستاهای ساحلی شهرستان پایین‌تر از حد متوسط است. نتایج حاصل از یافته‌های میدانی نشان داد که ابعاد تاب‌آوری از دیدگاه روستاییان دارای میانگین‌های متفاوتی است، بیشترین میانگین مربوط به بعد سرمایه انسانی (۲/۱۶) و کمترین آن مربوط به بعد اقتصادی (۱/۲۲)

۱- نویسنده مسئول و استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

(k_khodapanah@pnu.ac.ir)

۲- دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

است. همچنین سطح بندی هفت روستای مورد مطالعه بر اساس تکنیک تصمیم‌گیری میرکا نشان داد هر یک از روستاها در سطوح متفاوتی از تاب‌آوری قرار داشتند که عوامل مختلفی بر تاب‌آوری آن‌ها تأثیر داشته است؛ به گونه‌ای که روستاهای علی بیگلو، قره‌تپه و کافی‌الملک در سطح تاب‌آوری متوسط و بقیه روستا هم در سطح تاب‌آوری کم و خیلی کم قرار داشتند.

کلید واژه‌ها: تاب‌آوری، کسب و کار، گردشگری، خشکسالی، دریاچه ارومیه، شهرستان شبستر.

مقدمه

نواحی روستایی بیشترین آسیب‌پذیری را در برابر سوانح طبیعی دارند و هرساله سوانح زیادی در سراسر روستاهای جهان روی می‌دهد (Zaheri et al., 2015). در این ارتباط آسیب‌پذیری نظام سکونتگاهی نه تنها حساسیت به تغییرات فیزیکی را شامل می‌شود؛ بلکه مهم‌تر از آن، تحت تأثیر چنین تغییرات در زیرسیستم‌های اجتماعی-اقتصادی، زیست‌محیطی و فرایندها در آن جوامع وابسته به هم هستند (Hassan Gana et al., 2019). نواحی روستایی به‌عنوان کانون تولید کشور دارای قابلیت‌های اقتصادی فراوانی هستند که در صورت برنامه‌ریزی صحیح، می‌توان اقتصاد پویا و متنوعی را در نواحی روستایی پدید آورد (Varmazyari & Imani, 2017). گردشگری روستایی از قابلیت‌های موجود در نواحی روستایی است. فعالیت گردشگری تحت سطح بالایی از عدم اطمینان و ریسک وارده از بحران قرار دهد. هنگامی که بحرانی رخ می‌دهد مقصد گردشگری، گردشگران و جامعه محلی همه تحت تأثیر قرار می‌گیرند. این بحران‌ها می‌توانند جریان گردشگری را نه فقط از یک مقصد خاص بلکه از مناطق و کشورهای همسایه نیز خارج کنند (Ebrahimi et al., 2019). بحران گردشگری در حقیقت هرگونه رخدادی است که موجب آسیب به عملکرد طبیعی مقصد می‌شود و انجام کسب و کارهای مرتبط با بخش گردشگری را مختل می‌نماید و در نهایت، تهدیدی بر ایمنی گردشگران است (Yavari Gohar & Mansouri Moayed, 2018). همچنین از سوی محققان، آسیب به اعتبار مقصد گردشگری از جهت ایمنی، جذابیت و آسایش با توجه با تأثیر منفی بر درک بازدیدکنندگان از آن مقصد و کاهش ورودی گردشگران و هزینه‌های مربوط به آنان و به‌نوبه خود رکود در اقتصاد گردشگری و قطع تداوم عملیات کسب و کارهای مرتبط با این بخش، به‌عنوان پیامدهای بحران گردشگری در نظر گرفته می‌شود (Moayedfar & Taghvaei, 2015). در این خصوص، مک کرچر و هوی^۱ بر این باورند که بحران‌ها اجتناب‌ناپذیرند و در واقع، وقایع

1. McKercher & Howie

اتفاقی و موردی هستند که کسب و کارهای جاری صنعت گردشگری را می‌توانند مختل کنند (Yavari Gohar & Mansouri Moayed, 2018). اقتصاد گردشگری و کسب و کارهای وابسته به آن از جمله فعالیت‌هایی در بعد اقتصادی روستاها هستند که با توجه به خصایص و ویژگی‌های گردشگری روستایی نظیر فصلی بودن آن، نیازمند ارتقاء آستانه‌های چرخه تطبیقی اقتصادی برای کاهش احتمالی شکست و افزایش تاب‌آوری آن برای دستیابی به تعادلی پایدارند (Steiner & Cleary, 2014). این کسب و کارها در فرایند شکل‌گیری، رشد، توسعه و بلوغ خود، با مخاطرات متعددی در ارائه محصول و بازاریابی مواجهند که آینده آن را با تهدید روبرو می‌سازند. بر این اساس، شناخت و درک سطح تاب‌آوری آن در برابر این تهدیدها می‌تواند به ماندگاری کسب و کارهای گردشگری در بازار کار کمک کند. به همین دلیل، مطالعه میزان و نحوه تاب‌آوری کسب و کارهای کوچک گردشگری در برابر خطرات احتمالی از موضوعات جدید و مهم است (Sadeghlou et al., 2018). ایران به لحاظ شرایط جغرافیایی در زمره ده کشور حادثه‌خیز دنیا قرار گرفته است؛ به طوری که از کل مساحت کشور حدود ۴۷ درصد در معرض انواع سوانح واقع شده و بیش از ۷۵ درصد جمعیت آن نیز در مناطق خطرپذیر سکونت دارند (Mokhtari, 2010). از جمله معضلات طبیعی که از حدود دو دهه پیش در ایران اتفاق افتاده، خشکسالی دریاچه ارومیه است که هزینه زیادی را در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی متوجه ساکنان روستایی پیرامون خود کرده است (Majnoni Totakhana et al., 2017). خشک شدن دریاچه ارومیه می‌تواند زمینه‌ساز اثرات اکولوژیکی گسترده‌ای در شمال غرب کشور شده و حتی کشورهای همجوار را هم به طور جدی تحت تأثیر قرار دهد. وجود دامنه گسترده ریسک و خطر خشکسالی دریاچه ارومیه و ضرورت توجه به میزان تاب‌آوری جوامع محلی پیرامون این دریاچه سبب شد که در این تحقیق به موضوع ارزیابی تاب‌آوری روستاهای ساحلی دریاچه ارومیه و ارتباط بین خشکسالی با ابعاد مختلف تاب‌آوری پرداخته شود. در این رابطه، روستاهای ساحلی شهرستان شبستر به‌عنوان یکی از مصادیق این بحث است. توسعه گردشگری در چند دهه اخیر موجب شکل‌گیری کسب و کارهای زیادی در این نواحی شده و درآمد و اشتغال بسیاری از ساکنین نیز به آن وابسته شده است؛ اما امروزه با خشکسالی دریاچه ارومیه، عملکرد این نوع کسب و کارها به گونه‌ای تحت تأثیر قرار گرفته است. از این رو، جهت کاهش مخاطرات و چالش‌های پیش‌رو، بحث تاب‌آوری کسب و کار گردشگری در مقابل خشکسالی در ناحیه مورد مطالعه به‌عنوان یک مسئله بسیار مهم و کلیدی مطرح است. بنابراین شناخت و تبیین سطح تاب‌آوری کسب و کارهای گردشگری در ناحیه مورد مطالعه و هریک از عوامل مؤثر بر آن، در جهت سازگاری آن‌ها با

بحران خشکسالی و نیز برگشت کسب و کارها به حالت اولیه و بهبود آن‌ها از اهمیت و ضرورت بسیاری برخوردار است. با توجه به اهمیت و ضرورت بررسی موضوع، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این پرسش است که میزان تاب‌آوری کسب و کارهای گردشگری در روستاهای ساحلی شهرستان شبستر در برابر خشکسالی دریاچه ارومیه در چه سطحی است؟

مطالعات متعددی در رابطه با تاب‌آوری گردشگری و کسب و کارهای مرتبط با آن در سال‌های اخیر صورت گرفته است که در زیر به نمونه‌هایی از آن‌ها اشاره می‌شود. پورطاهری و همکاران (Pourtaheri et al., 2016) سطح و درجه آسیب‌پذیری ناشی از خشکسالی در مناطق روستایی دهستان سولدوز را از دیدگاه کشاورزان مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج پژوهش نشان داد روستاهای مورد مطالعه، از نظر سطح و درجه آسیب‌پذیری، تفاوت قابل ملاحظه‌ای با یکدیگر دارند. شفیع‌ی ثابت و همکاران (Shafiei Sabet et al., 2016) در پژوهشی به ارزیابی میزان آسیب‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی از پدیده خشکسالی با استفاده از مدل کوپراس در شهرستان دلفان پرداخته‌اند. نتایج بررسی آنان نشان داد که روستاهای گلام، بهری و کفراج بیشترین آسیب‌پذیری و روستاهای ظفرآباد و گرمه‌خانی کمترین آسیب‌پذیری را از پدیده خشکسالی دارند. قنبری و آری‌فر (Ghanbari & Aryanfar, 2017) در تحقیقی با عنوان ارزیابی تأثیر خشکسالی بر وضعیت اقتصادی و معیشت خانوارهای روستایی در شهرستان فسا به این نتیجه رسیدند که خشکسالی تأثیرات منفی بر وضعیت معیشت خانوارهای عضو تعاونی‌های مشاع داشته است؛ به گونه‌ای که مقدار آماره ویلکاکسون برای هر چهار بعد در سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ حاکی از تفاوت معنی‌دار وضعیت معیشت بعد از خشکسالی نسبت به قبل از آن است. صادقلو و همکاران (Sadeghlou et al., 2018) در مطالعه‌ای به این نتیجه رسیدند که شاخص‌های تاب‌آوری کسب و کارهای گردشگری در روستاهای مورد مطالعه در سطح مناسبی قرار ندارند. همچنین میان ویژگی‌های فردی افراد فعال درزمینه کسب و کارهای گردشگری با تاب‌آوری این فعالیت‌ها رابطه معناداری وجود دارد. ورمزیاری و ایمانی (Varmazyari & Imani, 2017) در تحقیقی به این نتیجه رسیدند که از نظر مالکان، اهمیت برنامه‌ریزی در کسب و کار، متعهد بودن به شناسایی و کاربست بهترین اقدام‌ها در کسب و کار و داشتن چشم‌انداز و مأموریت کسب و کار جایگاه مهمی در تاب‌آوری کسب و کار دارند. دربان آستانه و قاسمی (Darban Astane & Ghasemi, 2022) در پژوهشی ارزیابی ابعاد تاب‌آوری کشاورزان روستایی در برابر خشکسالی شهرستان شازند را مورد ارزیابی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که تاب‌آوری کشاورزان در شرایط خشکسالی در ابعاد اقتصادی و نهادی، ناپایدار و در شاخص‌های

کالبدی، زیست‌محیطی و اجتماعی در وضعیت پایدار قرار دارد. عطایی و همکاران (Attae et al., 2022) در پژوهشی میزان آسیب‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی از پدیده خشکسالی شهرستان داراب را مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج بررسی‌ها در مورد رتبه‌بندی روستاهای آسیب‌دیده از خشکسالی نشان داد که روستاهای دولت‌آباد، درنگانه، شهرک بستان و بهادران بیشترین آسیب‌پذیری را از پدیده خشکسالی داشته‌اند و روستاهای تل بارگاه، چونان، نصروان و قلعه نو از آسیب‌پذیری کمتری نسبت به روستاهای اطراف برخوردارند. نتایج مطالعه علی‌قلی‌زاده فیروزجایی (Aligholizadeh Firozjaei, 2022) نشان داد که به طور کلی میزان تاب‌آوری کسب و کارهای مرتبط با بخش گردشگری در شهر بابلسر و روستاهای ساحلی این شهرستان بالاتر از حد متوسط است. همچنین در بین عوامل مؤثر بر میزان تاب‌آوری کسب و کارها، عوامل اقتصادی تأثیر مستقیم معنادار و میزان وابستگی اقتصادی به بخش گردشگری تأثیر معکوس معناداری بر آن داشته است. خطیبی و همکاران (Khatibi et al., 2019) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که تاب‌آوری مناطق روستایی در برابر خشکسالی در وضعیت متوسط قرار دارد. یافته‌های تحقیق ایالا و مانزانو (Ayala & Manzano, 2014) نشان داد که تاب‌آوری کارآفرین بر موفقیت کسب و کار کمک می‌کند و رابطه مثبت و معناداری بین تاب‌آوری کارآفرینی و رشد شرکت وجود دارد. داهلس و سوسیلواتی (Dahles & Susilowati, 2015) در تحقیقی به بررسی تاب‌آوری کسب و کار در زمان رشد و بحران پرداختند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند با وجود اینکه صنعت گردشگری اندونزی در طول دهه بحران تحت تأثیر قرار گرفته است اما کسب و کارهای گردشگری محلی قابلیت تاب‌آوری قابل توجهی را نشان داده‌اند. تاناگو و همکاران (Tanago et al., 2016) در پژوهشی آسیب‌پذیری سکونتگاه‌ها بر اثر خشکسالی را مورد بررسی قرار داد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که تحقیقات موجود در زمینه آسیب‌پذیری اثرات اجتماعی-اقتصادی خشکسالی تنها با روش‌های آماری و کمی قابل اندازه‌گیری نیست و برای بررسی میزان آسیب‌پذیری از روش‌های کیفی نیز بایستی استفاده شود.

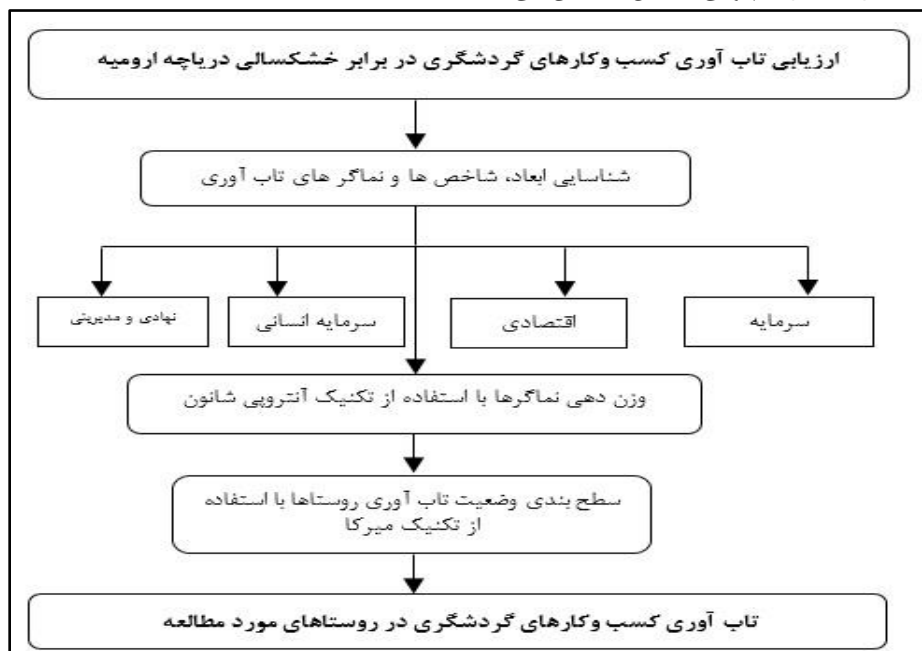
بر اساس جمع‌بندی مطالعات پیشین، تاکنون مفهوم تاب‌آوری از زوایای گوناگون شامل تاب‌آوری روستایی، تاب‌آوری جامعه، تاب‌آوری فردی و تاب‌آوری کسب و کار تحلیل و بررسی شده است. اما با وجود مطالعه‌های نسبتاً فراوان در حوزه تاب‌آوری روستایی، بررسی تاب‌آوری کسب و کارهای گردشگری روستایی در برابر خشکسالی در مطالعه‌های پیشین کمتر مورد تحلیل قرار گرفته و از این نظر، تحقیق حاضر دارای نوآوری است. در این راستا، این پژوهش اقدام به پر کردن خلأ یاد شده در مناطق روستایی ساحلی شهرستان شبستر کرده است.

مبانی نظری

کسب و کار را می‌توان به‌عنوان حالتی از مشغولیت به طور عام در نظر گرفت که شامل فعالیت‌هایی است که تولید، خرید کالا و خدمات را با هدف فروش آن به‌منظور کسب سود در بر می‌گیرد. هر سازمان یا فعالیت اقتصادی دارای ماهیتی پویا است که به دلیل اثر محیط متغیر بیرونی، ابزار و نیازهای درونی و یا موقعیت جدید درون‌سازمانی که انطباق و واکنش را می‌طلبد، مداوم در حال تغییر است. بنابراین هر کسب و کار وابسته به هر بعد اقتصادی باید چابک، انعطاف‌پذیر، پویا و پیشرو باشد تا بتواند در برابر هر احتمال بحران و تغییر، واکنش نشان داده و خود را به‌سرعت انطباق بخشد و به عبارتی تاب‌آور باشد (Sadeghlou et al., 2018). کسب و کارهای روستایی یکی از انواع کسب و کارها را تشکیل می‌دهد که امروزه با توجه به بازساخت الگوهای کارکردی بسیاری از نواحی روستایی، طراحی کسب و کارهای جدید گردشگری یکی از پویاترین ابعاد کارآفرینی را تشکیل می‌دهد. فعالیت‌هایی که در مقاصد گردشگری با اهدافی نظیر بهبود معیشت و رفاه اقتصادی شکل می‌گیرد (Davidson, 2010). بهترین راه مقابله با مخاطرات شوک‌ها و ناتعادلی‌های اقتصادی، ارتقای تاب‌آوری آن است (Ghiyasvand & Abdolshah, 2016). تاب‌آوری، ظرفیت تحمل جامعه در برابر مخاطرات و شرایط غیرعادی و بازگشت به وضع طبیعی است. در همین راستا، ابعاد و شاخص‌های مختلفی برای تاب‌آوری ارائه شده است. چنانچه، شاخص‌ها به طور بالقوه می‌توانند پیشرفت‌های به دست آمده در بهبود تاب‌آوری در مناطق معین را اندازه‌گیری کنند و درجه تاب‌آوری جوامع مختلف را با یکدیگر مقایسه و مناطقی که بیشتر نیازمند تاب‌آوری هستند را مشخص نمایند (Firouznia et al., 2021). با توجه به اینکه گردشگری در برخی از کشورها به‌عنوان یک بخش اقتصادی مهم و مسلط بوده و برخی از مقاصد نیز برای رشد و بقا تنها به این بخش وابسته هستند؛ اتکاء به این بخش، فشار بسیاری بر مدیران و برنامه‌ریزان گردشگری در جهت حفاظت از کسب و کار و جامعه گردشگری در برابر بحران و بلایا وارد کرده و موجب ارائه طرح‌های راهبردی برای برخورد با پیامدهای احتمالی آن شده است. بنابراین در یک فعالیت اقتصادی مهم و رو به رشد مانند گردشگری، درک و شناخت ابعاد حادثه و بحران و بررسی راهبردهای متوقف یا محدود ساختن پیامدهای آن ضروری است (Ritchie, 2017). در این خصوص، تاب‌آوری کسب و کارها و برنامه‌ریزی تاب‌آوری، رهیافتی مؤثر برای تحقق توسعه اجتماعات گردشگر پذیر و کاهش احتمال ناپایداری ناشی از رخداد شرایط مختل‌کننده در روند عادی این کسب و کارها است. رایج‌ترین چشم‌انداز تاب‌آوری در گردشگری بر بازاریابی صنعت گردشگری و شمار گردشگران ورودی به مقصد به تبع تغییر سریع

متغیرهای ناشی از رخدادهای غیرمنتظره و یا قابل پیش‌بینی و تأثیر آن بر اقتصاد و کسب و کارهای گردشگری است. در واقع ممکن است تاب‌آوری گردشگری بر تغییر متغیرهای اجتماعی، محیطی و اقتصادی سازنده گردشگری به طور یکپارچه توجه نماید اما هدف نهایی از توجه به آن، ایجاد تاب‌آوری کسب و کارهای مرتبط با این متغیرها در برابر رخدادهای شکننده بیرونی است (Folke et al., 2002). درک کامل از عوامل و مکانیسم‌های اثرگذار بر تاب‌آوری درک شده مالکان کسب و کار در مقاصد گردشگری، نه تنها در بهبود وضعیت کسب و کارهای مرتبط با بخش گردشگری ضروری است بلکه در جهت تقویت ظرفیت انطباقی مالکان این فعالیت‌ها برای مدیریت در برابر بحران و تغییرات ناگهانی مورد نیاز است (Guo et al., 2018). پدیده خشکسالی به‌عنوان یک بلای طبیعی همواره خسارات زیادی به زندگی انسان و اکوسیستم‌های طبیعی وارد کرده است (Escalona et al., 2002). بررسی اسناد و مدارک معتبر تاریخی نیز گویای این واقعیت است که در مناطق خشک کره زمین مانند خاورمیانه و قاره آفریقا، شکل‌گیری و ادامه حیات انسان‌ها با عوامل اقلیمی و به‌ویژه خشکسالی رابطه مستقیم داشته و امروزه نیز این ارتباط بیشتر در جوامع روستایی محسوس است (Diffenbaug et al., 2015). مطالعات اسناد و مدارک نیز نشان می‌دهد که بیشترین تبعات ناشی از خشکسالی را افشار آسیب‌پذیر روستایی تجربه می‌کنند و آسیب‌پذیری جوامع روستایی سبب می‌شود که آن‌ها قدرت مقابله با شرایط نامطلوب را به دلیل ناامنی اجتماعی، ناامنی شغلی، ناامنی غذایی و ناامنی بهداشتی از دست بدهند (Heydari Sarban & Bakhtar, 2015). خشکسالی‌های اتفاق افتاده در سال‌های اخیر به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و چالش برانگیزترین مشکلات پیش روی بشر بوده است و جلوگیری از آن نیازمند همکاری و همیاری ملی به‌صورت همکاری مردم و مسئولان و بین‌المللی به‌صورت همکاری دولت‌ها است. با وجود آگاهی از این مسأله که خشکسالی دارای اثرات منفی و مخرب در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، تنوع زیست‌محیطی، کشاورزی، سلامت انسان‌ها، آتش‌سوزی و آلودگی هوا است؛ ولی اغلب مشکلات و آسیب‌های ناشی از وقوع خشکسالی‌ها نیز ریشه در مدیریت غیراصولی و غیرعلمی دارد که از طریق کاهش ظرفیت و توان اکوسیستم منجر به کاهش تاب‌آوری روستاها می‌شود، درحالی‌که می‌توان با اتخاذ راهکارهای مدیریتی به‌خصوص در زمینه ارتقای تاب‌آوری روستایی، میزان ریسک‌پذیری جوامع و از جمله سکونتگاه‌های روستایی را در برابر حوادث ناخواسته کاهش داد (Folke et al., 2002). بنابراین با بررسی مطالعات صورت گرفته در این زمینه و با توجه به یافته‌های مشاهده شده از تحقیقات منطبق با موضوع در نواحی روستایی، می‌توان بیان نمود که تحقیق حاضر می‌تواند با ارزیابی تاب‌آوری کسب و کارهای

گردشگری مقابل خشکسالی در نواحی روستایی بیشتر مورد بررسی قرار گیرد. لذا از شاخص‌های این مطالعات برای مدل مفهومی تحقیق و شاخص‌های مورد سنجش در منطقه مورد مطالعه بهره گرفته شد. شکل ۱ مدل مفهومی تحقیق را نشان می‌دهد.

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش، توصیفی-تحلیلی مبتنی بر پیمایش است. ابزار گردآوری داده‌های هریک از گویه‌ها از طریق پرسش‌نامه بوده است. متغیرهای مورد نیاز این پژوهش با استفاده از مطالعه منابع علمی معتبر و مطالعه میدانی از ناحیه مورد مطالعه انتخاب شد. در این پژوهش، پرسش‌های مرتبط با متغیرهای پرسش‌نامه با استفاده از طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای از خیلی زیاد تا خیلی کم تنظیم شده است. واحد تحلیل در این پژوهش صاحبان کسب و کار مرتبط با بخش گردشگری در مناطق روستایی پیرامون دریاچه ارومیه شهرستان شبستر است. جهت تعیین پایایی پرسش‌نامه نیز تعداد ۳۰ پرسش‌نامه در منطقه توزیع شد و ضریب پایایی تاب‌آوری ۰/۸۷ برآورد شد که نشان دهنده این امر است که پرسش‌نامه مذکور از پایایی مناسبی برخوردار است.

ارزیابی تاب آوری کسب و کارهای.....

جامعه آماری پژوهش حاضر، هفت روستای ساحلی شهرستان شبستر شامل ۳۳۱۹ خانوار با ۶۸۶۷ نفر جمعیت در سال ۱۴۰۱ است. همچنین حجم نمونه بر اساس فرمول نمونه‌گیری کوکران، تعداد ۳۵۰ نفر از صاحبان کسب و کار مرتبط با بخش گردشگری تعیین شد. پراکندگی تعداد نمونه‌ها در روستاها متناسب با تعداد خانوار آن‌ها و روش انتخاب نمونه در هر روستا به صورت تصادفی نظام‌مند بوده است.

جدول ۱. شاخص‌های پژوهش و سطح پایایی مؤلفه‌ها

نوع متغیر	مؤلفه	شاخص	منبع شاخص‌ها	الفای کرونباخ
متغیر وابسته	میزان تاب‌آوری	<ul style="list-style-type: none"> - میزان توانایی جهت غلبه بر چالش‌های ایجاد شده برای کسب و کار در نتیجه خشکسالی - استفاده از روش‌های مناسب و بهتر برای بهبود کسب و کار در نتیجه چالش‌های ایجاد شده - توانایی برگشت کسب و کارها به حالت اولیه - میزان سازگاری کسب و کار با تغییرات ایجاد شده در نتیجه خشکسالی - تداوم فعالیت کسب و کار طی بحران خشکسالی 	(Guo et al., 2018) (Varmazyari & Imani, 2017)	۰/۸۵۱
متغیر مستقل	سرمایه اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> A1 ارتباط خوب با مشتری و ارباب‌رجوع، A2 میزان ارتباط با مسئولان محلی گردشگری، A3 میزان ارتباط با مالکان دیگر کسب و کارهای مرتبط با بخش گردشگری، A4 میزان اعتماد به مسئولان دولتی و غیر دولتی بخش گردشگری 	McGehee et al., (2009)	۰/۸۳۱
متغیر مستقل	سرمایه انسانی	<ul style="list-style-type: none"> B1 میزان درآمد از کسب و کار، B2 شرایط منابع مالی و پس‌انداز در زمان خشکسالی، B3 ظرفیت یا توانایی اقتصادی در جهت جبران خسارات و هزینه‌های وارده به کسب و کار C1 سطح تحصیلات، C2 سابقه فعالیت به طور کلی، C3 میزان تجربه از خشکسالی‌های قبلی در بخش گردشگری، C4 میزان مهارت در این فعالیت 	(Biggs et al., 2012)	۰/۸۷۲
متغیر مستقل	سرمایه نهادی و مدیریتی	<ul style="list-style-type: none"> D1 میزان کمک‌های مالی دولت به صورت یارانه یا ارائه وام‌ها با بهره کم، D2 میزان معافیت مالیاتی در زمان خشکسالی، D3 کمک‌های دولت در جهت آگاهی‌بخشی و ارائه اطلاعات لازم و به‌روز به صاحبان کسب و کار، D4 مسئولیت‌پذیری مسئولان دولتی جهت حل مشکل در زمان خشکسالی 	(Biggs, 2011) (Hall & Williams, 2008) (Orchiston, 2013)	۰/۷۸۴
			(Huang & Min, 2003) (Blake & Sinclair, 2003) (Gu & Wall, 2006) (Sadeghlou et al., 2018)	۰/۸۱۷

جهت تحلیل پرسش‌نامه‌های توزیع شده از رگرسیون چند متغیره جهت تأثیر متغیرهای مستقل بر وابسته و از آزمون t تک نمونه‌ای پارامتریک جهت بررسی دیدگاه روستاییان درباره شاخص‌های تاب‌آوری بهره گرفته شد. جهت سطح‌بندی روستاها از تکنیک تصمیم‌گیری MAIRCA (میرکا) استفاده شده است. این تکنیک که در سال ۲۰۱۴ ارائه شده است، در شش مرحله انجام می‌شود:

گام اول: تشکیل ماتریس تصمیم

گام دوم: تعیین ارجحیت بر اساس انتخاب گزینه‌ها (P_{Ai})

$$P_{Ai} = \frac{1}{m}; \sum_{i=1}^m P_{Ai} = 1, i = 1, 2, \dots, m \quad (1)$$

گام سوم: محاسبات عناصر ماتریس ارزیابی نظری (Tp)

گام چهارم: تعیین معادله ارزیابی واقعی

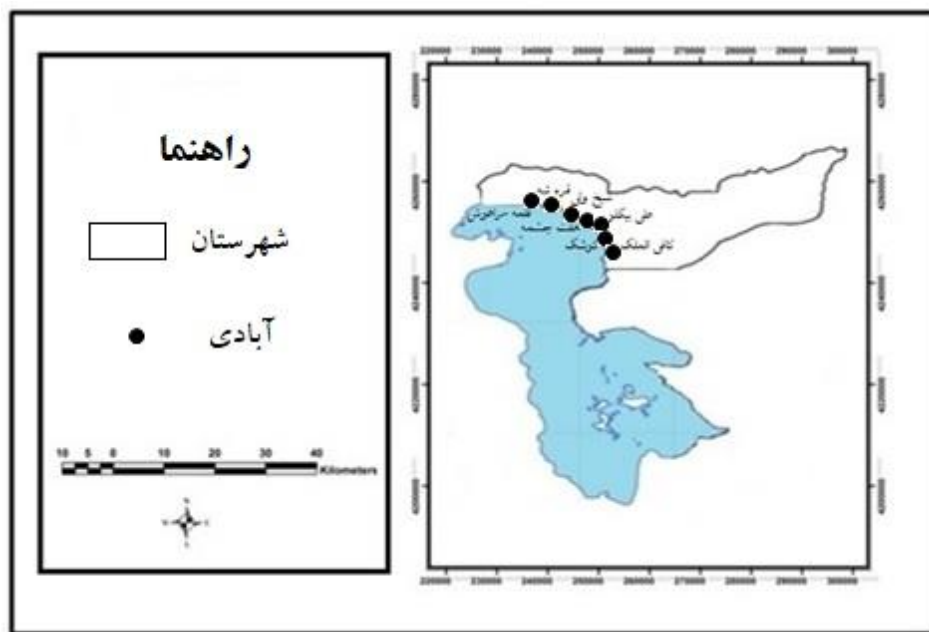
$$t_{rij} = t_{pij} \left(\frac{x_{ij} - x_i^-}{x_i^+ - x_i^-} \right) \quad t_{rij} = t_{pij} \left(\frac{x_{ij} - x_i^-}{x_i^+ - x_i^-} \right) \quad (2)$$

گام پنجم: محاسبه ماتریس شکاف کل (G)

گام ششم: محاسبه مجموع مقادیر نهایی شکاف کل (Q)

منطقه مورد مطالعه

شهرستان شبستر دارای وسعت حدوداً ۲۷۵۰ کیلومتر مربع در استان آذربایجان شرقی و در ۴۵ درجه و ۲۲ دقیقه طول جغرافیایی، ۳۸ درجه و ۱۰ دقیقه عرض جغرافیایی و در ارتفاع ۱۴۵۰ متر از سطح دریا قرار دارد. فاصله شبستر از مرکز استان ۷۰ کیلومتر بوده و شیب عمومی بستر شهر از شمال به جنوب و در موقعیت کوهپایه‌ای گسترش یافته است. شیب عمومی زمین حدود ۵/۴ درصد است. جمعیت شهرستان شبستر در سال ۱۴۰۰ معادل ۱۳۵۴۲۱ نفر بوده است.

شکل ۲. منطقه مورد مطالعه به تفکیک روستاهای مورد مطالعه

موقعیت جغرافیایی هفت روستای ساحلی مورد مطالعه بر روی نقشه شهرستان شبستر در شکل ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲. جامعه آماری و حجم نمونه در روستاهای مورد مطالعه

روستا	تعداد جمعیت	تعداد خانوار	تعداد نمونه
قره تپه	۱۶۶۷	۷۶۱	۸۵
قلعه مراغوش	۳۰۶	۱۶۲	۱۶
کوشک	۷۲۲	۳۵۳	۳۷
علی بیگلو	۱۷۹۴	۸۹۸	۹۱
هفت چشمه	۴۱۳	۲۰۳	۲۱
کافی الملک	۱۲۲۵	۵۷۷	۶۲
شیخ ولی	۷۴۰	۳۶۵	۳۸
جمع کل	۶۸۶۷	۳۳۱۹	۳۵۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج و بحث

نتایج حاصل از یافته‌های توصیفی پژوهش بر اساس ۳۵۰ پرسش‌نامه توزیع شده در بین حجم نمونه بیانگر این است که ۳۱۹ نفر را مردان و ۳۱ نفر را زنان به خود اختصاص داده‌اند. بیشترین فراوانی پاسخگویان ۱۵۶ نفر در رده ۴۱-۵۰ سال قرار داشتند که ۴۵ درصد حجم نمونه را به خود اختصاص داده‌اند. از لحاظ میزان تحصیلات نیز از بین چهار مقطع تحصیلی ابتدایی و بی‌سواد، زیر دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس و بالاتر، بیشترین فراوانی پاسخگویان با ۱۹۴ نفر معادل ۵۵ درصد در مقطع تحصیلی دیپلم قرار داشت. جهت بررسی وضعیت تاب‌آوری روستاها در ابعاد چهارگانه از آزمون t تک نمونه‌ای بهره گرفته شد.

جدول ۳. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای

مؤلفه‌ها	میانگین	آماره t	سطح معنی داری
سرمایه اجتماعی	۲/۱۱	۵/۲۵۴	۰/۰۱
اقتصادی	۱/۲۲	-۴/۱۲۷	۰/۰۰
سرمایه انسانی	۲/۱۶	۷/۳۸۳	۰/۰۰
نهادی و مدیریتی	۱/۲۳	-۳/۸۵۱	۰/۰۲
کل تاب‌آوری	۱/۶۸	۳/۴۰۳	۰/۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

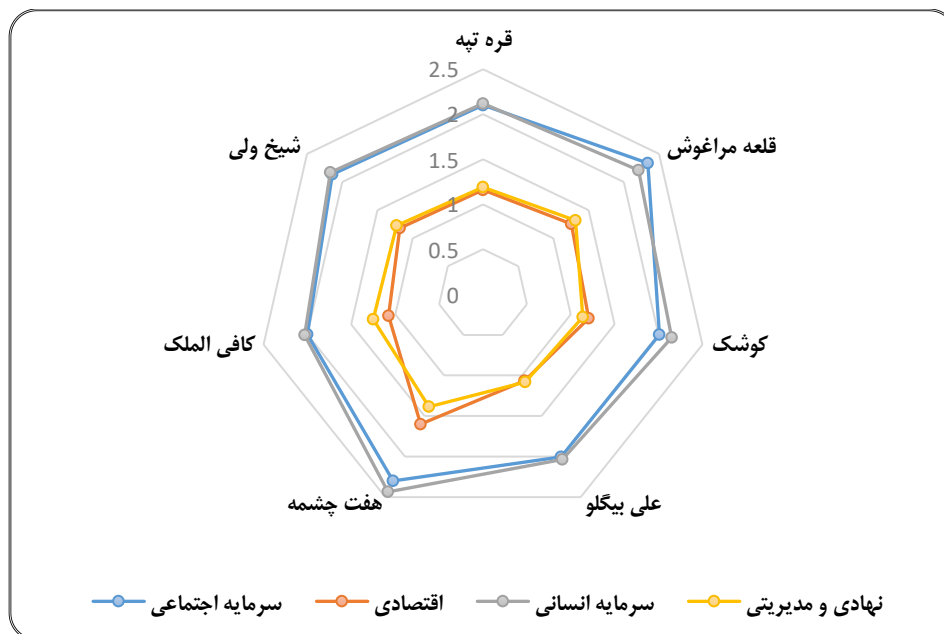
نتایج کلی آزمون t تک نمونه‌ای برای وضعیت تاب‌آوری روستاها مبین میانگین ۱/۶۸ است. با توجه به این که میانگین مشاهده شده تاب‌آوری روستاها کمتر از عدد ۳ یعنی سطح متوسط طیف لیکرت است؛ بنابراین می‌توان گفت وضعیت کلی تاب‌آوری در مجموعه روستاهای مورد مطالعه در سطح پایین تاب‌آوری ارزیابی می‌شود.

جدول ۴. میانگین متغیرهای تحقیق به تفکیک روستا

روستا	سرمایه اجتماعی	اقتصادی	سرمایه انسانی	نهادی و مدیریتی
قره‌تپه	۲/۱۰۲	۱/۱۶۱	۲/۱۲۰	۱/۱۹۱
قلعه مراغوش	۲/۳۴۱	۱/۲۵۶	۲/۲۱۳	۱/۳۱۶
کوشک	۲/۰۱۱	۱/۲۰۴	۲/۱۵۲	۱/۱۳۷
علی بیگلر	۲/۳۰۰	۱/۰۶۵	۲/۰۳۴	۱/۰۸۱
هفت چشمه	۲/۳۱۱	۱/۶۰۱	۲/۴۳۵	۱/۳۸۶
کافی‌الملک	۲/۰۰۱	۱/۰۷۶	۲/۰۳۲	۱/۲۵۱
شیخ ولی	۲/۱۴۰	۱/۱۸۲	۲/۱۷۱	۱/۲۲۵
میانگین کل	۲/۱۱	۱/۲۲	۲/۱۶	۱/۲۳

مأخذ: یافته‌های پژوهش

میانگین متغیرهای تحقیق به تفکیک روستا در جدول ۴ آورده شده است. مطابق نتایج، میانگین بعد سرمایه اجتماعی ۲/۱۱، اقتصادی ۱/۲۲، سرمایه انسانی ۲/۱۶، و نهادی مدیریتی ۱/۲۳ به دست آمد.

شکل ۳. میانگین متغیرهای تحقیق به تفکیک روستاهای مورد مطالعه

در این بخش از پژوهش جهت سطح بندی روستاها بر اساس تکنیک‌های تصمیم‌گیری، در مرحله نخست باید اقدام به وزن دهی نماگرها نمود. بنابراین با استفاده از روش آنتروپی شانون به هریک از نماگرها وزن خاصی تعلق گرفت (جدول ۵). ضریب آنتروپی دامنه‌ای بین صفر و یک دارد؛ هرچه مقدار آن به یک نزدیک‌تر باشد نشانگر توزیع عادلانه و هرچه به صفر نزدیک‌تر باشد نشان‌دهنده عدم تعادل در توزیع است. همان گونه که جدول نشان می‌دهد نماگرهای پژوهش دارای وزن‌های متفاوتی بودند که بیشترین وزن متعلق به میزان تجربه از خشکسالی‌های قبلی در بخش گردشگری (۰/۰۳۳۲) و کمترین وزن نیز متعلق به نماگر سطح تحصیلات با ۰/۰۲۲۶ بوده است.

جدول ۵. وزن نماگرهای تاب‌آوری بر اساس تکنیک آن‌تروپی شانون

نماگر	A1	A2	A3	A4
وزن	۰/۰۳۱۶	۰/۰۳۰۲	۰/۰۲۵۲	۰/۰۲۹۳
نماگر	B1	B2	B3	
وزن	۰/۰۲۵۲	۰/۰۲۳۱	۰/۰۳۰۷	
نماگر	C1	C2	C3	C4
وزن	۰/۰۲۲۶	۰/۰۲۳۱	۰/۰۳۳۲	۰/۰۲۳۱
نماگر	D1	D2	D3	D4
وزن	۰/۰۳۱۰	۰/۰۲۴۶	۰/۰۲۴۷	۰/۰۲۴۳

مأخذ: یافته‌های پژوهش

همان گونه که در بخش روش پژوهش ذکر شد، جهت سطح‌بندی روستاها بر اساس شاخص‌های تاب‌آوری از تکنیک MAIRCA استفاده شد. لذا پس از تشکیل ماتریس تصمیم، فرض اصلی این است که تصمیم‌گیرنده احتمالات هر انتخاب گزینه را در نظر نمی‌گیرد و تمام ترجیحات با توجه به انتخاب گزینه‌های خاص برابر است؛ یعنی تمام P_{Ai} ها با هم برابر هستند. سپس ماتریس ارزیابی نظری (T_p) با فرمت $n \times m$ ایجاد می‌شود. n تعداد معیارهای کل و m تعداد کل گزینه‌ها است. عناصر ماتریس ارزیابی نظری (tp_{ij}) به‌عنوان ضریب ارجحیت گزینه‌های P_{Ai} و وزن معیارها (W) محاسبه می‌شود که در زیر آورده شده است. در مرحله بعد، محاسبه عناصر ماتریس ارزیابی واقعی (Tr) با ضرب عناصر ماتریس ارزیابی نظری (TP) و عناصر ماتریس تصمیم اولیه (X) با توجه به معادلات زیر صورت می‌گیرد که معادله اول برای معیارهای مثبت و معادله دوم برای معیارهای منفی است. عناصر ماتریس G به‌عنوان تفاوت (فاصله) بین ارزیابی‌های نظری (tp_{ij}) و ارزیابی‌های واقعی (tr_{ij}) محاسبه می‌شوند و در نهایت مقادیر نهایی برای هر گزینه به دست می‌آید و بر اساس آن روستاها رتبه‌بندی می‌شوند. در واقع هر چقدر مقادیر نهایی برای هر روستا کمتر باشد، آن روستا رتبه برتر را کسب خواهد کرد. همان گونه که جدول ۶ که بر اساس نتایج نهایی تکنیک MAIRCA تنظیم شده است نشان می‌دهد، روستای علی بیگلو با میزان ۰/۴۲۷ و روستای قلعه مراغوش با ۰/۹۵۲ به ترتیب در بالاترین و پایین‌ترین سطح تاب‌آوری قرار دارند.

ارزیابی تاب آوری کسب و کارهای.....

جدول ۶. سطح بندی روستاهای مورد مطالعه بر اساس تکنیک تصمیم گیری MAIRCA (میرکا)

روستا	Q	روستا	Q	روستا	Q
قره تپه	۰/۴۷۳	علی بیگلو	۰/۴۲۷	کافی الملک	۰/۵۴۱
قلعه مراغوش	۰/۹۵۲	شیخ ولی	۰/۶۴۰		
کوشک	۰/۷۴۲	هفت چشمه	۰/۸۱۲		

مأخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۷. مقادیر سطح بندی وضعیت تاب آوری روستاها مطابق تکنیک MAIRCA (میرکا)

مقدار (Q)	وضعیت تاب آوری روستا
۰ - ۰/۲	خیلی زیاد
۰/۲ - ۰/۴	زیاد
۰/۴ - ۰/۶	متوسط
۰/۶ - ۰/۸	کم
۰/۸ - ۱	خیلی کم

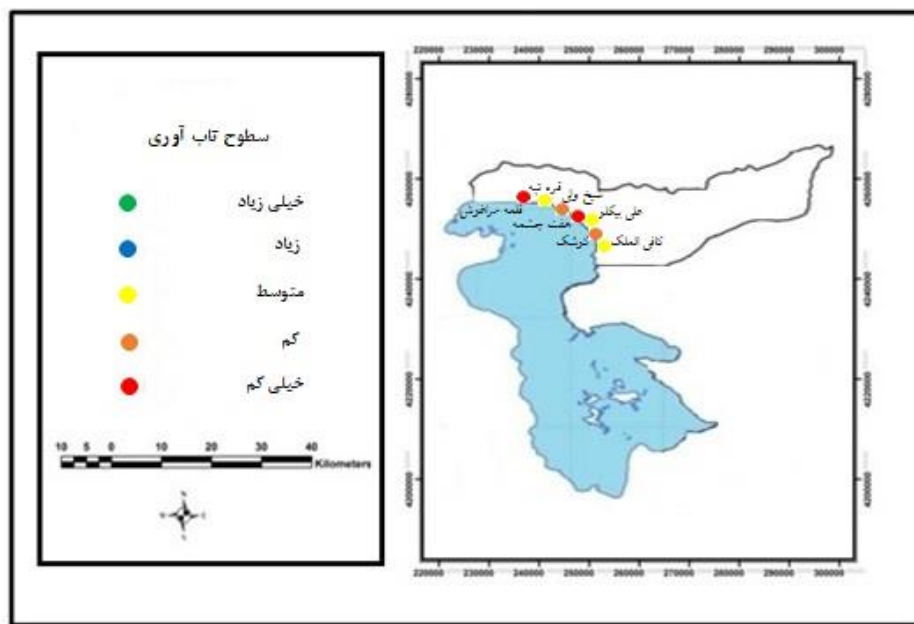
مأخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۸، امتیاز نهایی، رتبه و طبقه بندی روستاهای مورد مطالعه را بر اساس وضعیت تاب آوری کسب و کارهای گردشگری به نمایش گذاشته است. با توجه به نتایج ارائه شده و بر اساس امتیاز (Q)، روستاهای علی بیگلو، قره تپه و کافی الملک در سطح تاب آوری متوسط، روستاهای شیخ ولی و کوشک در سطح تاب آوری کم و روستاهای هفت چشمه و قلعه مراغوش در سطح تاب آوری خیلی کم قرار گرفته‌اند.

جدول ۸. امتیاز نهایی و رتبه بندی روستاها

روستاها	امتیاز نهایی گزینه‌ها (Q)	رتبه	وضعیت تاب آوری
علی بیگلو	۰/۴۲۷	۱	متوسط
قره تپه	۰/۴۷۳	۲	متوسط
کافی الملک	۰/۵۴۱	۳	متوسط
شیخ ولی	۰/۶۴۰	۴	کم
کوشک	۰/۷۴۲	۵	کم
هفت چشمه	۰/۸۱۲	۶	خیلی کم
قلعه مراغوش	۰/۹۵۲	۷	خیلی کم

مأخذ: یافته‌های پژوهش

شکل ۴. وضعیت تاب آوری کسب و کارهای گردشگری روستاهای مورد مطالعه

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

با توجه به لزوم تداوم فعالیت بنگاه‌های اقتصادی به‌عنوان یکی از اهرم‌های توسعه اقتصادی کشور و همچنین در راستای توسعه سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، افزایش تاب‌آوری فعالیت‌های حوزه گردشگری به‌عنوان حوزه‌ای نوین در اقتصاد روستاها اهمیت بسیاری می‌یابد. با توجه به توسعه فعالیت‌های گردشگری روستایی، این فعالیت‌ها در فرایند شکل‌گیری، رشد، توسعه و بلوغ خود با مخاطرات متعددی در تأمین مالی، ارائه محصول و بازاریابی مواجهند. بر این اساس شناخت و درک سطح تاب‌آوری آن‌ها در برابر این تهدیدها می‌تواند به ماندگاری فعالیت‌های یاد شده در بازار و کسب و کار کمک کند. یافته‌های این تحقیق در بررسی وضعیت تاب‌آوری کسب و کارهای گردشگری در برابر خشکسالی دریاچه ارومیه شهرستان شبستر بر اساس نتایج آزمون t تک نمونه‌ای بیانگر این است که وضعیت کلی تاب‌آوری چندان مساعد نیست. نتایج کلی آزمون t تک نمونه‌ای برای وضعیت تاب‌آوری روستاهای مورد مطالعه مبین میانگین $1/68$ است. با توجه به این که میانگین مشاهده شده تاب‌آوری روستاها کمتر از عدد ۳ که مربوط به سطح متوسط طیف لیکرت است؛ بنابراین می‌توان گفت وضعیت کلی تاب‌آوری در مجموعه روستاهای مورد مطالعه در سطح خیلی پایین تاب‌آوری

ارزیابی می‌شود. ابعاد تاب‌آوری از دیدگاه روستاییان دارای میانگین‌های متفاوتی است؛ به طوری که بیشترین میانگین مربوط به بعد سرمایه انسانی (۲/۱۶) و کمترین میانگین مربوط به بعد اقتصادی (۱/۲۲) است. سطح‌بندی هفت روستای مورد مطالعه بر اساس تکنیک تصمیم‌گیری میرکا نشان داد که بر اساس امتیاز (Q)، روستاهای علی بیگلو، قره‌تپه و کافی‌الملک در سطح تاب‌آوری متوسط، روستاهای شیخ ولی و کوشک در سطح تاب‌آوری کم و روستاهای هفت چشمه و قلعه مراغوش در سطح تاب‌آوری خیلی کم قرار گرفته‌اند. تحلیل تطبیقی این پژوهش با یافته‌های تحقیقات انجام شده بیانگر این موضوع است که نتایج با یافته‌های پژوهش آستانه و قاسمی (Astane & Ghasemi, 2022)، خطیبی و همکاران (Khatibi et al., 2019)، علیقلی‌زاده فیروزجایی (Aligholizadeh Firozjaei, 2022)، ورمزباری و ایمانی (Varmazyari & Imani, 2017) و صادقلو و همکاران (Sadeghlou et al., 2018) مبنی بر تفاوت میزان تاب‌آوری در بین سکونتگاه‌های روستایی مطابقت دارد.

با توجه به نتایج به دست آمده برای افزایش تاب‌آوری کسب و کار گردشگری در روستاهای مورد مطالعه پیشنهادات زیر ارائه می‌شود:

- ایجاد شرایط لازم جهت افزایش اعتماد به مسئولان دولتی و غیر دولتی بخش گردشگری؛
- کاهش موانع موجود در گرفتن وام و افزایش توانایی اقتصادی صاحبان کسب و کار در جهت جبران خسارات و هزینه‌های وارده؛
- کمک‌های دولت در جهت آگاهی‌بخشی و ارائه اطلاعات لازم و به‌روز به صاحبان کسب و کار؛
- مسئولیت‌پذیری مسئولان دولتی جهت حل مشکلات صاحبان کسب و کار گردشگری در زمان خشکسالی؛
- ایجاد بازارهای متنوع و جذاب برای جذب گردشگران بیشتر در روستای منطقه؛
- ایجاد زمینه‌های مناسب برای آموزش صاحبان کسب و کار برای افزایش قدرت ریسک‌پذیری آن‌ها؛
- برقراری معافیت مالیاتی در زمان خشکسالی برای صاحبان کسب و کار گردشگری.

منابع

1. Aligholizadeh Firozjaei, N. (2022). Assessing the resilience of coastal tourism businesses against the Covid virus outbreak crisis 19 (Case study: Coastal settlements of Babolsar township), *Journal of Human Geography Research*, 4(54), 1211-1226. [In Persian]

2. Attaee, H. Bostany, A.R., Soltani Moghads, R. & Salahi Esfahani, G. (2022). Assessing the vulnerability of rural settlements to drought using the Cooperas model (Case study: Darab township), *Journal of Physical Social Planning*, 9(2), 73-86. [In Persian]
3. Ayala, J-C. & Manzano, G., (2014), The resilience of the entrepreneur. Influence on the success of the business. A longitudinal analysis, *Journal of Economic Psychology*, 42, 126-135.
4. Biggs, D. (2011). Understanding resilience in a vulnerable industry: The case of reef tourism in Australia. *Ecology and Society*, 16(1), 3-12.
5. Biggs, D., Hall, C.M. & Stoeckl, N. (2012). The resilience of formal and informal tourism enterprises to disasters: Reef tourism in Phuket Thailand. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(5), 645–665.
6. Blake, A. & Sinclair, M.T. (2003). Tourism crisis management - US response to September 11. *Annals of Tourism Research*, 30 (4), 813–832.
7. Dahles, H. & Susilowati, T.P. (2015), Business resilience in times of growth and crisis, *Annals of Tourism Research*, 51, 34-50.
8. Darban Astane, A. & Ghasemi, F. (2022). Assessing the resilience of rural farmers to drought and identifying livelihood strategies (Case study: Central part of Shazand county), *Rural and Development Quarterly*, 25(2), 1-22. [In Persian]
9. Davidson, D.J. (2010), The applicability of the concept of resilience to social systems: Some sources of optimism and nagging doubts, *Society and Natural Resources*, 23(12), 1135–1149.
10. Diffenbaugh, N.S., Swain, D.L. & Touma, D. (2015). Anthropogenic warming has increased drought risk in California. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112(13), 3931-3936.
11. Ebrahimi, M. Zargham Borojieni, H. & Sokhandan, Elnaz. (2019). The role of knowledge management in crisis management process in tourism destinations. *Journal of Tourism Planning and Development*, 7(27), 102-122. [In Persian]
12. Escalona, J., Flexas, J. & Medrano, H. (2002). Drought effects on water flow, photosynthesis and growth of potted grapevines. *Vitis*, 41(2), 57-62.
13. Firouznia, Q., Nosrat, N. & Ghaderi, R. (2021). Evaluation of resilience of villages in Barough rural district, Miandoab, in case of blocked roads due to snowfall, *Journal of Physical Social Planning*, 8(2), 73-89. [In Persian]
14. Folke, C., Carpenter, S., Elmqvist, T., Gunderson, L., Holling, C.S. & Walker, B. (2002). Resilience and sustainable development: Building adaptive capacity in a world of transformations. *AMBIO: A journal of the human environment*, 31(5), 437-440.

15. Ghanbari, Y. & Aryanfar, V. (2017). Evaluating the effect of drought on the economic status and livelihood of rural households in collective operation units: A case study of Fasa county of Iran, *Village and Development*, 20(2), 69-91. [In Persian]
16. Ghiyasvand, A. & Abdolshah, F. (2016). The concept and evaluation of Iran's economic resilience, *Economic Research Review*, 15(59), 161-187. [In Persian]
17. Gu, H. & Wall, G. (2006). Sars in China: Tourism impacts and market rejuvenation. *Tourism Analysis*, 11(6), 367-379.
18. Guo, Y., Zhang, J., Zhang, Y. & Zheng, Ch. (2018). Examining the relationship between social capital and community residents' perceived resilience in tourism destinations. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(4), 1-14.
19. Hall, C.M. & Williams, A.M. (2008). *Tourism and innovation*. London: Routledge.
20. Hassan Gana, A., Fullen, M.A. & Oloke, D. (2019). Problems of drought and its management in Yobe State, Nigeria, *Weather and Climate Extremes*, 23, 1-9.
21. Heydari Sarban, V. & Bakhtar, S. (2015). Investigating ways to deal with drought in rural areas from the perspective of the agricultural organization (case study: Isfahan province), *Journal of Geography and Environmental Research*, 4(15), 19-34. [In Persian]
22. Huang, J.H. & Min, J.C.H. (2002). Earthquake devastation and recovery in tourism: The Taiwan case. *Tourism Management*, 23(2), 145-154.
23. Khatibi, S. A., Golkarian, A., Mosaedi, A. & Sojasi Qeidari, H. 2019. Assessment of resilience to drought of rural communities in Iran. *Journal of Social Service Research*, 4(45), 151-165.
24. Majnoni Totakhana, A. Heydari Sarban, V. & Mufarah Bonab, M. (2017). Investigating the effects of drought in Lake Urmia on changes in the resilience of rural settlements, *Journal of Regional Research and Planning*, 6(20), 64-89. [In Persian]
25. McGehee, N.G., Lee, S., O'Bannon, T.L. & Perdue, R.R. (2009). Tourism-related social capital and its relationship with other forms of capital: An exploratory study. *Journal of Travel Research*, 48(2), 486-500.
26. Mokhtari, D. (2010). Evaluating the place of geomorphology in the assessment of natural disasters in Iran, *Journal of Geography and Land*, 3(1), 53-67. [In Persian]
27. Moayedfar, S. & Taghvaei, M. (2015). An Assessment of relationship between tourism crisis management spatial organization and security in

- tourism (Case study: Yazd city). *Journal of Tourism Planning and Development*, 4(13), 120-146. [In Persian]
28. Orchiston, C. (2013). Tourism business preparedness, resilience and disaster planning in a region of high seismic risk: The case of the Southern Alps, New Zealand. *Current Issues in Tourism*, 16(5), 477-494.
 29. Pourtaheri, M. Roknodin Eftekhari, A.R. & Kazemi, N. (2016). The level and degree of vulnerability caused by drought in rural areas (from the perspective of farmers), *Human Geography Research Journal*, 48(1), 19-31. [In Persian]
 30. Ritchai, B.W. (2017). Crisis and disaster management in tourism. Translated by Seyyed Ali Badri, Narges Vezin and Mehdi Ramzanzadeh Lesboui, Tehran: Noor Alam Publications.
 31. Sadeghlou, T. Mahmoudi, H. & Jafari, F. (2018). Analyzing the resilience of tourism businesses in rural areas, the case of Mashhad's sightseeing area. *Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development*, 6(1), 1-22. [In Persian]
 32. Shafiei Sabit, N., Doosti, B. & Ghorbani, M. (2016). Assessing vulnerability of rural settlements to drought phenomenon using Kupros multi-criteria decision-making model (Case study: Delfan county), *Physical Geography Quarterly*, 9(31), 119-134. [In Persian]
 33. Steiner, A. & Cleary, J. (2014). What are the features of resilient business? Exploring the perception of rural entrepreneurs. *Journal of Rural and Community Development*, 9(3), 1-20.
 34. Tanago, I.G., Urguijo, J.U., Blauhut, V., Villarroya, F. & Stefano, L.D. (2016). Learning from experience: A systematic review of assessments of vulnerability. *Natural Hazards*, 80(2), 951-973. DOI: 10.1007/s11069-015-2006-1.
 35. Varmazyari, H. & Imani, B. (2017). Analyzing resilience of rural businesses in Malekan city. *Journal of Entrepreneurship Development*, 10(1), 181-200. [In Persian]
 36. Yavari Gohar, F. & Mansouri Moayed, F. (2018). Crisis management in the tourism industry. *Tourism Management Studies Quarterly*, 12(40), 21-40. [In Persian]
 37. Zaheri, M. Aghayari Hir, M. & Zakeri Miab, K. (2015). Vulnerability Assessment of rural areas regarding earthquake risk (Case study: Central district of Marand county), *Journal of Research and Rural Planning*, 4(1), 97-111. [In Persian]